

“МОЙСЕЙ” ІВАНА ФРАНКА

- Літературний рід: **ліро-епос**
- Жанр: **філософська поема**
- Тема: *зображення «смерті Мойсея як пророка, не признаного своїм народом»*
— так визначає тему сам автор і далі наголошує: *«ця тема в такій формі не біблійна, а моя власна, хоч і основана на біблійнім оповіданні»*.

- Головна ідея: заклик вірити у свій народ, у своє майбутнє, позбутися рабської психології й будувати нове життя.
- Головні герої: ліричний герой, Мойсей, князь конюхів Єгошуа; Єгова (Бог); єврейський народ; супротивники Мойсея — Датан і Авірон; демон пустелі Азазель.
- Композиція: поема складається з прологу і двадцяти пісень.

Художній напрям: неоромантизм

Віршовий розмір:

основний текст поеми (20 пісень) —

трестопний анапест;

пролог — п'ятистопний ямб.

Пролог написано терцинами, сюжетну частину — катренами.

Проблематика поеми «Мойсей»:

- життя і смерті;
- буття особи і нації;
- вождя і народу;
- волі й рабства;
- історичного шляху нації;
- пробудження національної свідомості, віри в ідеали;
- лідера, який дбає не про власну славу, достаток чи благополуччя, а про свій народ.

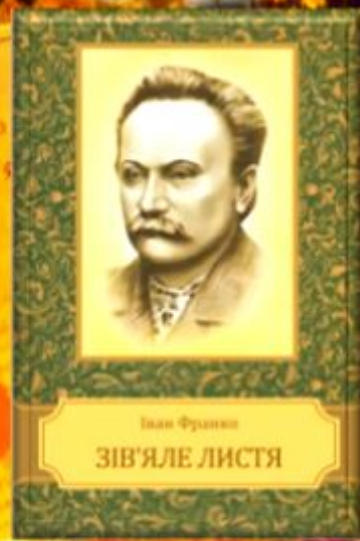
Поема «Мойсей» — це духовний заповіт митця своєму народові, філософський твір на матеріалі біблійного сюжету про українців і Україну.

Створюючи поему, автор думав насамперед про український народ, тому перед читачем постає його доля: минуле, сучасне, майбутнє.

Видатний український літературознавець Ю. Шевельов зауважив, що поема «Мойсей» — це «другий «Заповіт» української літератури».

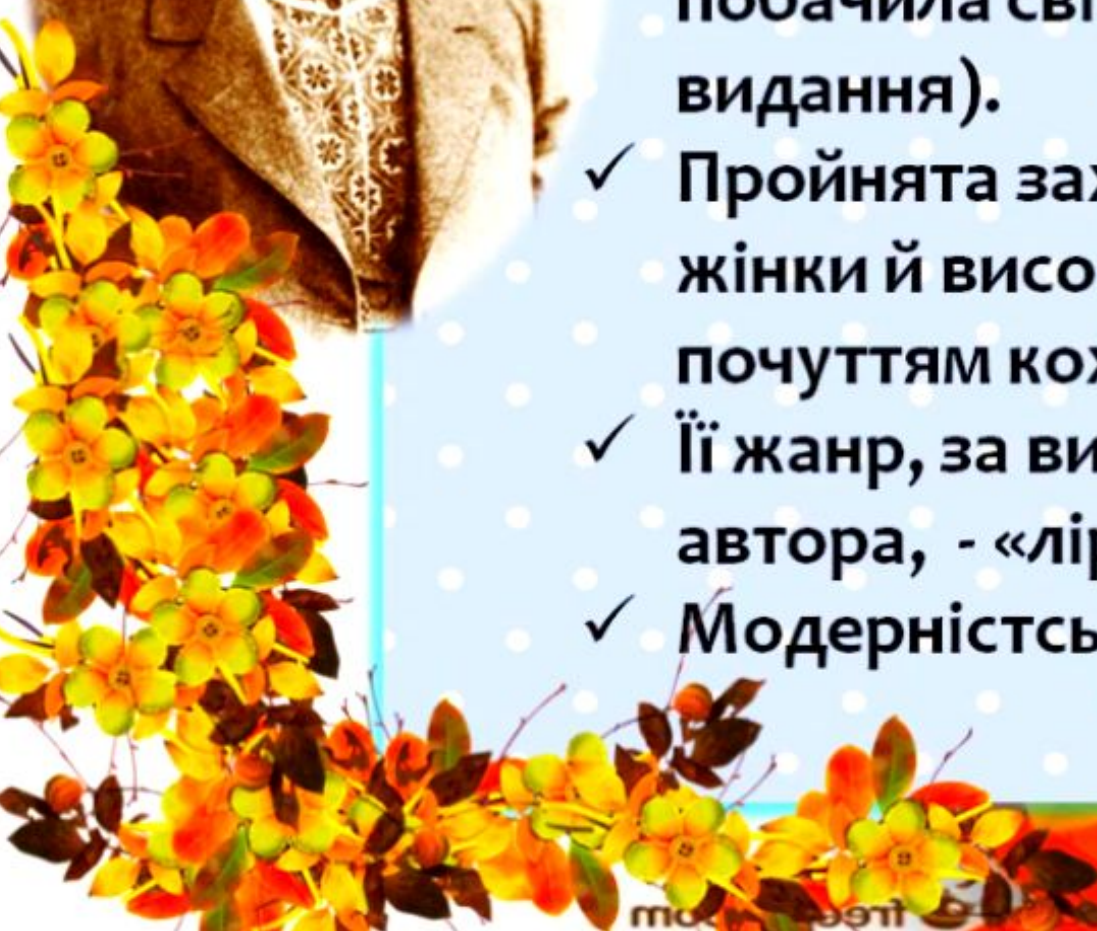
Поетична збірка
«Зів'яле листя».
Життєві імпульси появи творів
(автобіографічність).
Широка емоційна гама
почуттів ліричного героя,
ствердження невмирущості
почуттів, ідеалу кохання.
Ідейно-художній аналіз поезій :
«Ой ти, дівчино, з горіха зерня»,
«Чого являєшся мені у сні?..»

Історія створення збірки

- ✓ 1896р. – збірка «Зів'яле листя» побачила світ (1911р.- друге видання).
- ✓ Проїнята захопленням красою жінки й високим, трагічним почуттям кохання.
- ✓ Її жанр, за визначенням самого автора, - «лірична драма».
- ✓ Модерністська поетика.

Збірка “Зів'яле листя”
(підзаголовок “Лірична драма”)
складається з трьох частин “жмутків”

**Академічний тлумачний
словник української мови**

ЖМУ́ТОК, тка, чол. зменш. до ЖМУТ

1. Невелика в'язка чого-небудь; пучок. *Дівчина кинула жмут гілок у вогонь* (Микола Трублаїні, II, 1955, 56);

// Однорідні предмети, складені разом, часто не зовсім акуратно. *Крукке все запахав у топку нові й нові жмути паперів* (Вадим Собко, Серце, 1952, 59);

2. Шматок тканини в зім'ятому чи скрученому стані. *Професор взяв жмут марлі й обтер блискучу поверхню дзеркала* (Юрій Смолич, I, 1958, 237).

Композиція «Зів'ялого листа»

- Три жмутки , кожен містить по 20 поезій:

3 жмутки → 3 дії драми → 3 душевні стани

Жмутки – природна циклічність,
повторюють гармонію людського життя:

1-ий жмуток –
весняні тони
«молодої весни»

2-ий жмуток –
літні тони,
спогад

3-ий жмуток –
зимові тони,
старість

«Перший жмуток» (1886-1893):

- палке кохання без надії на взаємність;
- ліричний герой відчуває самотність і сум;
- не хоче приймати відмови від коханої;
- почуття коливаються, як маятник – то звинувачує обставини, то намагається бути байдужим, то вмовляє кохану зглянутись на нього;
- присвячений першому коханню Ользі Рошкевич.

ІВАНІ ФРАНКО

ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ

«Другий жмуток» (1895)

найбільш оптимістичний.

Кохання спалахує з новою силою:
дарує віру, радість життя, але
ненадовго.

Особливості поезій:

- надзвичайна емоційність;
- біль і страждання;
- народнопісенна традиція;
- співзвучність стражданням у природі;
- покладені на музику (пісні, сонети).

Другий жмуток" ліричної драми "Зів'яле листя" написаний переважно у народно-пісенній манері, тому багато віршів з "Другого жмутка" стали улюбленими піснями та романсами («Ой ти, дівчино, з горіха зерня...», «Червона калина, чого в лузі гнешся?», «Чого являєшся мені у сні?..» та інші). Митець намагається знайти в природі співзвучність своїм стражданням, розраду від них. Другий жмуток був присвячений Юзефі Дзвонковській.

«Третій жмуток» (1896) - розв'язка драми:

кохана стає дружиною іншого, і вже немає сподівань на взаємні почуття, надії на щастя остаточно втрачені;

герой більше не знає, для чого жити – так повторюється доля Вертера (Роман «Страждання молодого Вертера» (Й. Гете).

Провідним мотивом поезій третього «жмутка» є пекельні переживання поета, спричинені нещасливим коханням. Третій жмуток був присвячений Целіні Зигмунтовській.

Особливості поезій «Третього жмутка» :

- ❖ настрої туги, розпачу посилюються;
- ❖ автобіографічні мотиви поезії;
- ❖ «Тричі мені являлася любов...»

(Збірка „Зів’яле листя”)
„Знаємо три його любові..., та все ж перебуваємо в зачаклованому стані й бачимо лише одну. Така сила майстерності Франкової, що перед нами не три особи, а три силуети однієї й тієї ж постаті...” (Д.Павличко).

Характеристика збірки «Зів'яле листя»

	Перший жмуток	Другий жмуток	Третій жмуток
Кількість поезій	21	20	19
Жінка, якій присвячено	Ольга Рошкевич	Юзефа Дзвонковська	Целіна Журовська
Образ, з яким асоціюється	«одна невинна, як лілея біла», «мов метелик», «невинна як дитина»	«гордая княгиня», «бліда мов місяць, тиха та сумна»	загадкова, «мов сфінкс», очі – «яркі, страшні, жагою повні, що аж серце стине»

Сучасні дослідники творчості І. Я. Франка прийшли до висновку:

«В основу ліричної драми «Зів'яле листя» лягли власні переживання І. Я. Франка в часи його юності та зрілості».

Збірку «Зів'яле листя» поет створював упродовж попередніх 10 років.

Поява збірки зумовлена важкими обставинами **особистого, громадського життя поета**. Важко знайти більш зворушливу поетичну розповідь про страждання людської душі зраненої людськими негодами.

- ✓ На той час Франкові не було рівних на політичній, філософсько-науковій, літературній арені.
- ✓ Йому зрадили, поширювали плітки, перекручували думки.
- ✓ Франку відмовлено в посаді викладача Львівського університету.
- ✓ Письменник мав міжнародний авторитет ученого, захистив дисертацію, мав багато наукових праць, але його не прийняли до наукового товариства ім. Т.Шевченка.
- ✓ Двічі галицьке робітництво висувало кандидатуру Франка своїм представником до парламенту – і двічі поразка на виборах.
- ✓ Не мав особистого щастя.

Життєві імпульси появи творів (автобіографічність).

Широка емоційна гама почуттів ліричного героя, ствердження невмирущості почуттів, ідеалу кохання.

"Щастя ніколи довго не триває.
Щастя все — день,
година, одна хвилинка."

Ольга Рошкевич

Тричі мені являлася любов.
Одна несміла, як лілея біла,
З зітхань і мрій уткана, із обносів
Сріблястих, мов метелик,
підлетіла.

Купав її в рожевих блисках май,
На пурпуровій хмарі вранці сіла
І бачила довкола рай і рай!
Вона була невинна, як дитина,
Пахуча, як розцвілий свіжо гай.

«Перше світле юне кохання Франка – донька священика Ольга Рошкевич. Ольга була жінкою з вищого світу. Знала кілька іноземних мов, збирала фольклор, мала власні друковані праці. Познайомилася пара у 1874 році. То було кохання з першого погляду і до... останнього подиху. Батьки Ольги спочатку заохочували її дружбу з Іваном, але після семи місяців ув'язнення поета заборонили йому з'являтися в їхньому домі. Попри заборону зустрічатись, Іван та Ольга ще впродовж десяти років листувалися через друзів. Ользі Рошкевич Франко присвятив поезію «Розвійтеся з вітром, листочки зів'ялі, незгоєні рани, невтішні жалі...» Але долі їхні так і не поєднались.»

Ольга Рошкевич

Перед одруженням Ольга пише до Франка:

"Не думай, що я за тебе забула! Ти мені ніколи з думки не зійдеш — все буде тісно пов'язане з тобою, твоєю роботою, твоїми думками".

Володимир Озаркевич і Ольга Рошкевич у день шлюбу. Фото 1879 р.

Але глянув грім! 12 червня 1877 р. Франко і його товариші були заарештовані. Франко просидів у тюрмі до слідства 7 місяців. Обшуки в Рошкевичів, допити батька, сльози Ольги, старий Рошкевич склав на Франка некорисні зізнання. Батько допікає дочці знайомством із Франком. Ольга змушена залишити сім'ю і вийти заміж за богослова Володимира Озаркевича.

«Я приймаю поміч від другого приятеля і йду заміж за Озаркевича... Я уступлюся відси, бо тут мені не життя, а смерть...»

Відповіді на лист не було... Він знав, що так станеться. Знав... Крововилив у мозок був відповіддю їй. І вірш...

І ти лукавила зо мною!

**Ах, ангельські слова твої
Були лиш обриском брехні!**

І ти лукавила зо мною!

І нетямущому мені

Затрули серце гризотою

Ті ангельські слова твої...

І ти лукавила зо мною!

Шлюб відбувся у вересні 1879 року.

Зі своїм чоловіком Ольга жила не дуже щасливо, бо побралася з ним не за власним бажанням.

У них народився син Іван (на честь Франка) і дочка Олена. 1912 року на 57 році життя Озаркевич помер.

Останнім проханням Ольги було, щоб листи від поета поклали їй у труну - як найдорожчий скарб життя.

Юзефа Дзвонковська

Другим справжнім коханням Франка дослідники називають Юзефу Дзвонковську.

Друге кохання письменник зустрів у Станіславі (Івано-Франківськ). Полька із шляхетної родини припала до серця усім членам гуртка, до якого входив Франко. Привітна і розумна дівчина залишається для усіх неприступною. Однак з Франком вона починає листування. І 27-річний письменник вирішує: от вона – жінка, яка має стати його дружиною. Проте в Юзефи про це була інша думка, і вона відмовляє Франкові... Думки дослідників розходяться. Частина вважає, що дівчина відмовила через свій вищий соціальний статус. Інші переконані: через смертельну хворобу.

Явилась друга – гордая княгиня,
Бліда, мов місяць, тиха та сумна,
Таємна й недоступна, мов святиня.
Мене рукою зимною вона
Відсунула і шепнула таємно:
“Мені не жить, тож най умру
одна!”

Целіна Зигмунтовська

Целіна Журовська (дівоче прізвище)

Явилась третя – жєнщина чи звір?
Глядиш на неї – і очам приємно,
Впивається її красою зір.
То разом страх бере, душа холоне
І сила розпливається в простір.

Третє кохання – шляхтянку і затяту польку (принципово листувалася лише польською) Целіну – Франко зустрів на пошті. Тут вона працювала. Письменник безмежно закохався в прекрасну дівчину. Однак абсолютно безрезультатно! Целіна відверто говорила, що Франко їй не подобається. Вона була в захваті від брюнетів, а Франко – рудий..

Целіна запевняла, що Франко її переслідує. І дуже зраділа, коли він одружився. Сама дівчина вийшла заміж за поліцейського комісара, мала з ним двоє дітей і швидко овдовіла.

Як не дивно, Франко і Целіна зустрічалися все життя. Він допомагав вдові вирішувати справи, допомагав грошима. Згодом поселив її з дітьми у своєму будинку як економку. Після смерті Франка його син теж допомагав старенькій екс-коханій батька.

Впливом цього кохання з'явилося "Зів'яле листя". Були й інші твори дивному третьому коханню Франка.

Ольга Хоружинська

Коли 29-річний Франко побачив миловидну 21-річну Ольгу Хоружинську і почув, що вона – спадкоємиця двох заможних дідів-генералів, він задумався про шлюб. Франко і посватався до дівчини, обстоюючи її шлюб як ідею єднання Східної та Західної України, розділеної на той час кордонами. У травні 1886 року молодята побрались. Їхній шлюб називали “сокровенною мрією українського народу”, але справжнього щастя пара так і не зазнала.

«Що сказали б ви, якби який-небудь галичанин, приміром я, приступив до Вас з просьбою: будьте моєю дружиною, моєю жінкою?», – писав у листі до Ольги Іван Франко.

Згодом Ольга стала доброю матір'ю трьох хлопців і дочки Анни, вправно вела господарство, власним коштом побудувала двоповерховий будинок. Але попри все, її душа залишалась самотньою. З львівською громадою жінка спільної мови так і не знайшла, а коло її знайомих обмежувалося друзями Франка.

Ольга Хоружинська

Ольга робила все, що могла, терпіла злидні, ревнувала Івана до інших жінок, але пішилася, що саме вона його половина. У неї все частіше стаються неврози. Останньою краплею стала смерть їхнього сина.

Саме завдяки Ользі львівська громада мала змогу чипати Франків журнал «Життя і слово», саме вона спонукала письменника здобути вищу освіту в Чернівецькому університеті, а пізніше у Відні написати та захистити докторську дисертацію. Жінка навчила Франка вільному володінню французькою, допомагала у перекладі наукових статей.

Дочка Анна через багато років скаже: "Чи ж не вона була вірною помічницею - дружиною батька, чи ж не допомагала йому в літературній праці? Скільки разів її ім'я містилось у виданнях, але й безіменна, вона жила життям тата, була його порадицею".

«Більш, ніж меч, і огонь, і спірля, і коса. Небезпечне
оружжя — жіноча краса. Ані мудрість, наука, ні
старші літа не дають проти неї міцного щипа», —
писав Іван Франко.

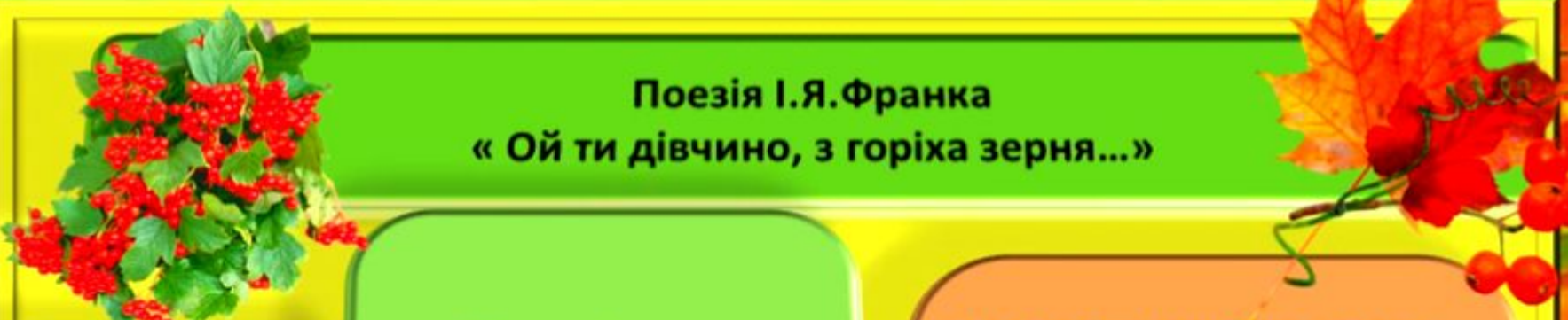
І хоч великий Каменяр стверджував, що в його житті
“причі являлася любов”, дослідники його творчості і
життя знають, що значно більше поет “потерпав” від
жіночої вроди. Та й сам Франко не приховував:

”Значний вплив на моє життя, а значить, також на
мою літературу мали мої зносини з жіноцтвом”

Жінки принесли поетовому серцю щастя і
горе, радість і муку. Бо той, хто раз у
житті пізнав силу кохання, знає, як міцно
переплетені в ньому ці почуття.

Любов — це кара, це сумна в'язниця,
Бог від якої заховав ключі

(П.Сорока).

Поезія І.Я.Франка
« Ой ти дівчино, з горіха зерня...»

«Другий жмуток»

Поезії другого «жмутка» багаті на художні паралелізми, антитези, образи-символи, їм властива пісенна ритмика, що зачаровує читача.

«Ой ти дівчино, з горіха зерня..» (1896)

Кохання цікавило Франка як вічна людська тема. Важлива роль відводиться образу жінки, яка надихає героя на розвиток творчого начала в житті. Герой-екзистенціал розмірковує над сенсом життя, над особливостями свого духовного світу.

Мелодійні, глибоко людяні, ніжні вірші «Зів'ялого листя» надихнули багатьох композиторів. Силу і красу слова Івана Франка доповнюють чарівні мелодії М. Лисенка :

- «Безмежнеє поле»,
- «Я не кляв тебе, о зоре»,
- «Оце тая стежечка»;

Я.Степового - «Як почувеш вночі»;

К.Данькевича - «Чого являєшся мені у сні ?..»;

Г. Майбороди – «Не минай з погордою»;

А. Кос-Анатольського – «Ой ти, дівчино, з горіха зерня... »

«Ой ти, дівчино, з горіха зерня...»

Лірична поезія «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» за формою вірша, пестливою лексикою і деякими образами близька до народної пісні «Ой ти, дівчино, горда та пишна...»

Перед нами закоханий юнак, що зворушує нас силою свого почуття до дівчини.

У центрі композиції твору – контрастне зіставлення, за допомогою якого автор виражає **всю складність нерозділеного кохання юнака**, характеризує красу дівчини та її вдачу.

Вона невеличка, «з горіха зерня», але приносить юнаку велике горе, бо серце в неї – «колюче терня»; устонька коханої – «тиха молитва», а слова її гострі, «як бритва»; у неї очі «темніші ночі», але «хто в них задивиться, й сонця не хоче», бо їхні чари запалюють «серце пожегом».

Драматизм нещасливого кохання передається риторичними запитаннями й окликами, влучними порівняннями й суперечливими протиставленнями. Ліричний герой поезії – людина з ніжною, вразливою душею і разом із тим – із сильним характером, однак він не в силі вирвати з душі чарівний образ дівчини, котру покохав до самозречення.

«Ой ти, дівчино, з горіха зерня...» (1896)

Пісенний паралелізм виконує естетичну функцію.

Лірична оповідь – риторичні запитання.
Стилістично нейтральні слова «слово», «серце», «серденько» асоціюються з холодною дівчиною.

Врода коханої змальовується в річищі фольклорної поетики, протиставляється її норовистій вдачі, її колючому серцю, словам гострим, як бритва.

Дівчина не кохає юнака.

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє **серденько** – колюче
терня?
Чом твої устонька – тиха
молитва,
А твоє **слово** острє, як бритва?
Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює **серце** по жаром?

«Ой ти, дівчино, з горіха зерня...» (1896)

- Безтямно любить, захоплюється красою очей коханої,
- іменує милу «ясною зорею».
- Душевні переживання зображуються через багату образну палітру, а також контрастні суб'єктивні оцінки: «усміх» – «скрута», «серце бентежить» – «люта мука», «ясна зоре», «радощі» – «горе»

Автор характеризує героя за допомогою антонімів (образно–символічний контраст зіставлення).

Ох, тії очі темніші ночі,
Хто в них задивиться, й сонця не хоче!
І чом твій усміх – для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?
Ой ти, дівчино, ясна зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!
Тебе видаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.

«Ой ти, дівчино, з горіха зерня...» (1896)

- Кохання прекрасне, це справжня цінність, світ гармонії.
- Римування = фольклорне римування (морфологічне).
- Синтез музики і живопису: музичність строфи + гра тонів і напівтонів.

Ох, тії очі темніші ночі,
Хто в них задивиться, й сонця не
хоче!
І чом твій усміх – для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?
Ой ти, дівчино, ясная зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!
Тебе видаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.

- Художні паралелізми
- «Ой ти, дівчино, ясная зоре! / Ти мої радощі, ти моє горе!»
- Анафора (єдинний початок): «Ой ти, дівчино...», «тебе..».
- Постійний епітет: «буря люта», «ясная зоре»...

Ліричний портрет

«Чого являєшся

мені у сні?..»

«Чого являєшся мені у сні?»

Монолог – сповідь

Чого являєшся мені у сні?

Чого звертаєш ти до мене

Чудові очі ті ясні, сумні,

Немов криниці дно студене?

Чому уста твої німі?

Який докір, яке страждання,

Яке несповнене бажання

На них, мов зарево червоне,

Займається і знову тоне

У тьмі?

Анафора
Епітет
Порівняння
Метафора

В житті ти мною згордувала,
Моє ти серце надірвала,
Із нього визвала одні
Оті ридання голосні —
Пісні.

В житті мене ти й знать не знаєш,
Ідеш по вулиці — минаєш,
Вклонюся — навіть не зирнеш
І головою не кивнеш,
Хоч знаєш, знаєш, добре знаєш,
Як я люблю тебе без тям,
Як мучусь довгими ночами
І як літа вже за літами
Свій біль, свій жаль, свої пісні
У серці здавлюю на дні.

Риторичні
запитання
Рими
Повтори

«Чого являєшся мені у сні?..»

Анафора
Епітет
Порівняння
Метафора

Риторичні
оклики,
звертання
Рими

О ні!

Являйся, **зіронько**, мені!

Хоч в сні!

В житті мені весь вік тужити —

Не жити.

Так най те **серце**, що в турботі,

Неначе перла у болоті,

Марніє, в'яне, засиха, —

Хоч в сні на вид твій оживає,

Хоч в жалощах живіше **грає,**

По-людськи вільно віддиха,

І того дива **золотого**

Зазнає, щастя **молодого,**

Бажаного, страшного того

Гріха!

«Чого являєшся мені у сні?..»

Рік створення - 1896

Збірка: «Зів'яле листя»
(«другий жмуток»)

Літературний стиль:
модернізм

Рід: лірика

Вид лірики: інтимна

Жанр: ліричний вірш

Тема: нерозділене
юнацьке кохання

П
І
Д
С
У
М
У
Й

Ідея: уславлення любові,
що завдає страждань

Образи-символи: «сон»,
«криниці дно студенне»,
«зіроньки», «очі», «німі
уста», «серце», «перла»,
«пісні сумні»

Композиція: 3 частини;
1-2 – риторичні запитання;
3 – риторичне звернення

Віршовий розмір: ямб із
пірихієм.

